

TEKNOLOGISK
INSTITUT

Fra beregnede til faktiske energibesparelser

Kasper Nielsen
knie@teknologisk.dk
Teknologisk Institut

17. december 2015

**Energirenovering 2020 – en udfordring til dansk
byggeri**

Uddannelses- og
Forskningsministeriet
—
Styrelsen for Forskning og Innovation

Videncenter for
energibesparelser i bygninger

Agenda

TEKNOLOGISK
INSTITUT

- 1. Introduktion til projektet "Reelle energibesparelser i ved energirenovering af etageboliger"**
2. Før-målinger: Hvor godt kender vi energiforbrug og andre forhold i bygningerne før renovering? Hvordan får vi overblik?
3. De første resultater og konklusioner

Projekt:

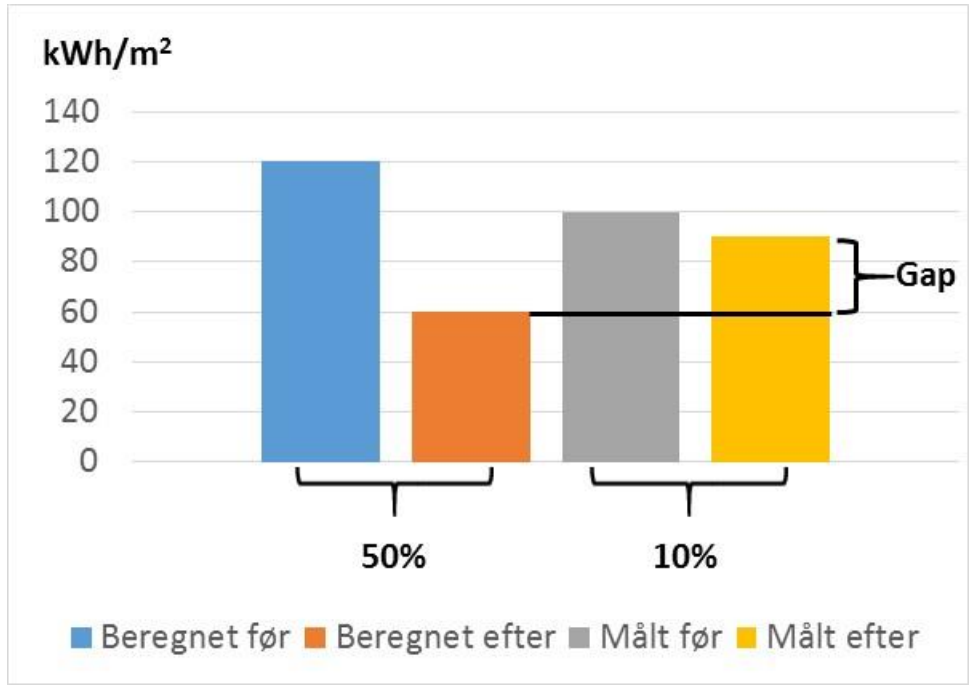
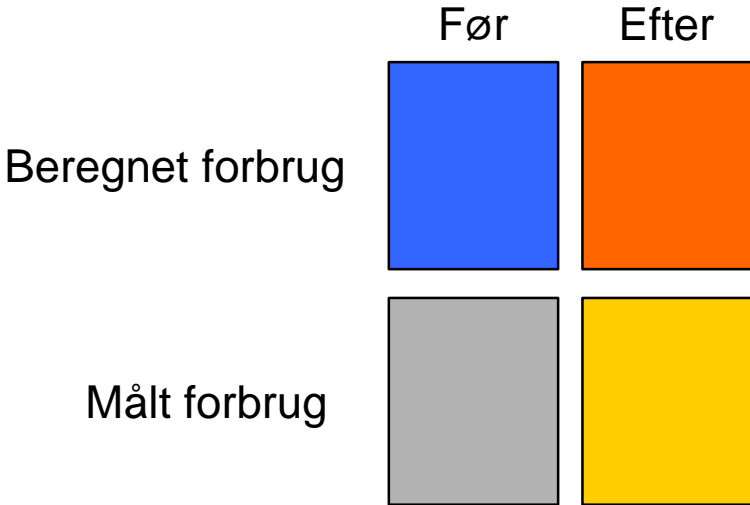
Reelle energibesparelser ved energirenovering af etageboliger

TEKNOLOGISK
INSTITUT

- Baggrund:** Der er ofte forskel på beregnede og målte energibesparelser ved renovering af boliger
- Formål:** At belyse de opnåede energibesparelser og grundene til forskellen mellem de beregnede og målte energiforbrug og energibesparelser
- Hvordan?** Ved at følge energirenoveringen af **7 etageboliger** før, under og efter byggeprocessen
- Hvornår?** 2014-2018
- Hvem?** Teknologisk Institut, Statens Byggeforskningsinstitut, rådgivere, entreprenører, administratorer m.fl.
- Bevilling:** Grundejernes Investeringsfond, Realdania og Teknologisk Institut (egenfinansiering)

Hvad er energibesparelsen (og hvad er målet)?

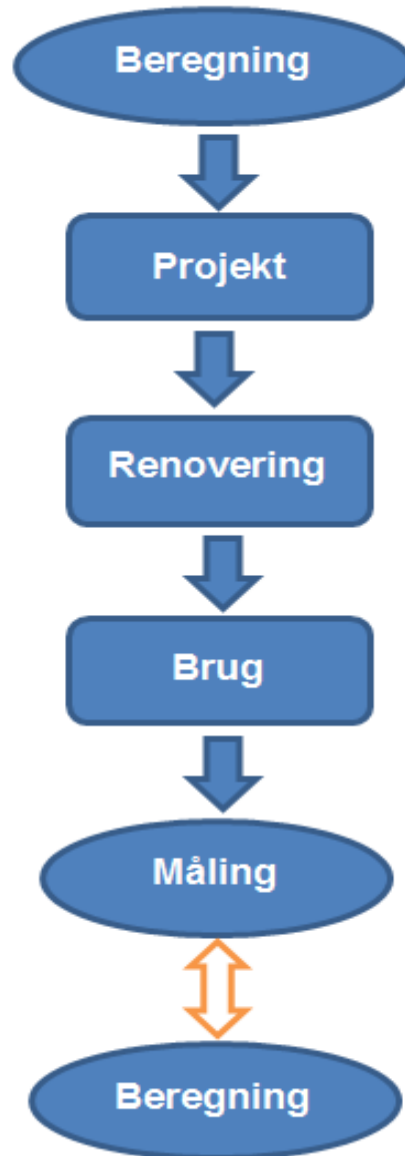

Udfordring: Vurdering af energibesparelser

TEKNOLOGISK
INSTITUT

3 års
forbrugs-
regnskaber
+
energistyring
+
før-målinger

Forenklede beregninger af energiforbrug før/efter renovering og energibesparelser. Ofte Be10, og forenklet input: standard komponenter og energiydelser

Renoveringsprojektet afviger fra de forenklede beregningsforudsætninger

Udførelsen afviger fra projektet (ændringer, "redninger", mangler)

Afvielser i brug af boligerne og af varme, ventilation og varmt vand. Ændres over tid, fx med familiernes ændring.

Udfordringer i omregning / korrektion af målt forbrug til sammenligning med beregning: Er forventningerne indfriet ?

Resultater og formidling

- **Faktaark:** Foto, data og nøgletal samt analyse for hver bebyggelse
- **Brochure:** Gode råd til beboere i energirenoveret byggeri – indeklima, brugeradfærd og varmeregning (arbejdstitel)
- **Folder:** En generel anvendelig metodik for evaluering af energieffektiviseringsprojekter – retningslinjer og eksempler
- **Projektrapport- og folder:** Hovedresultaterne samlet for alle bebyggelserne
- **Kursus:** Med udgangspunkt i resultaterne fra projektet

Ejendomme i projektet

7. Hjortegården,
Herlev
Byggeår: 1975-1976
Renovering: Gavl-
isolering, mekanisk
ventilation med VGV

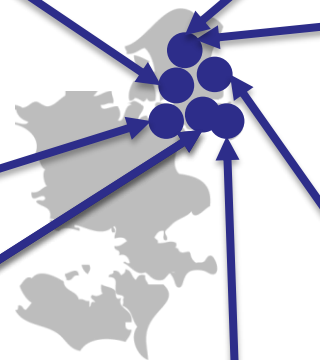
1. Skoleparken
Type A, Hillerød
Byggeår: 1965-1969
Renovering: Facader,
ventilation m.v.

2. Skoleparken
Type B, Hillerød
Byggeår: 1965-1969
Renovering: Facader,
ventilation m.v.

6. Gadehavegård,
Taastrup
Byggeår: 1980
Renovering: Passivhus-
renovering

3. Kildegårds
Plads, Gentofte
Byggeår: 1936
Renovering:
kedeludskiftning,
tag m.v.

5. Ryesgade 25, Kbh N
Byggeår: 1906
Renovering: Indvendig
efterisolering, vinduer,
mekanisk ventilation
med VGV

4. Holbergsgade 8-10, Kbh K
Byggeår: 1868
Renovering: vinduer,
tageligheder, teknikrum

Agenda

TEKNOLOGISK
INSTITUT

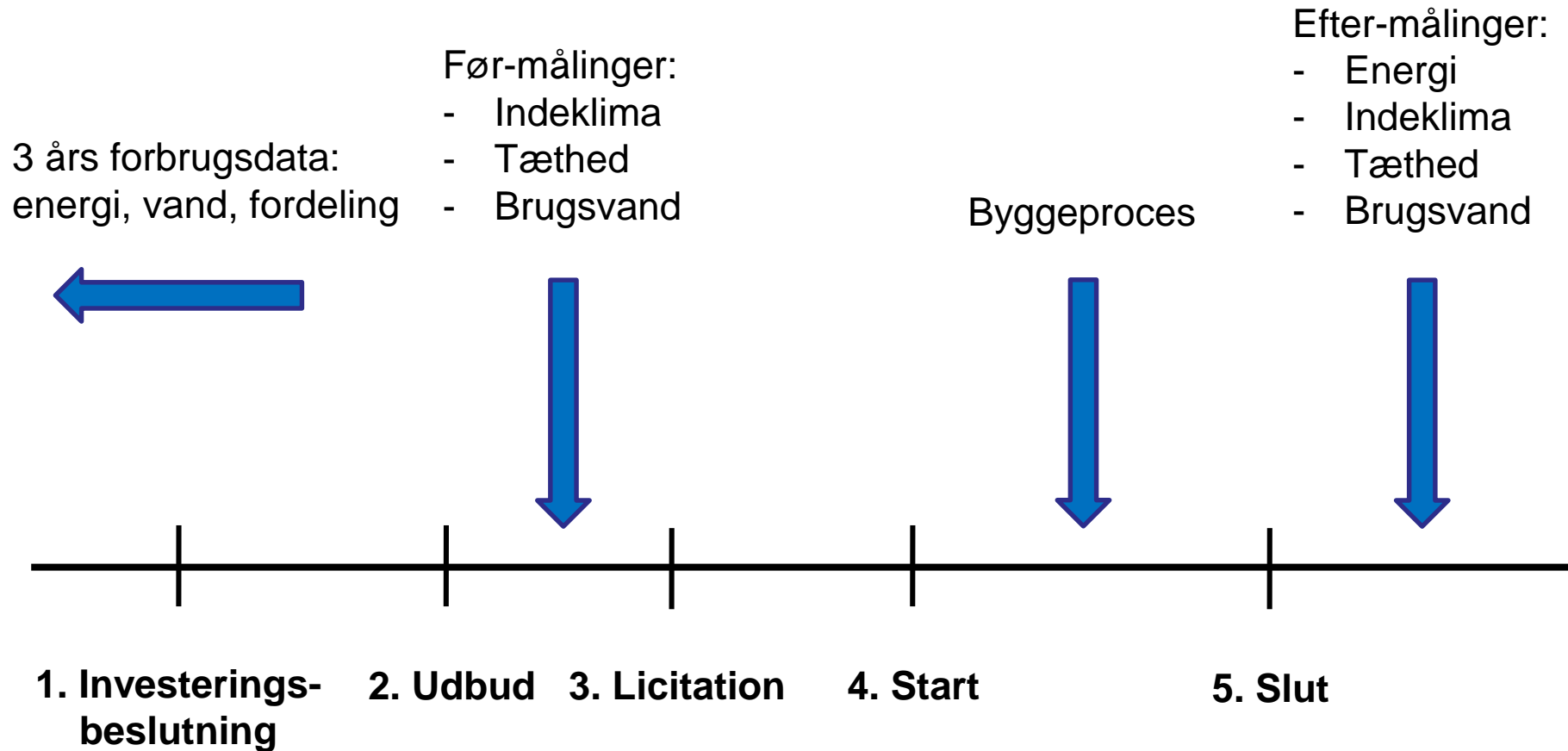
1. Introduktion til projektet "Reelle energibesparelser ved energirenovering af etageboliger"
2. **Før-målinger: Hvor godt kender vi energiforbrug og andre forhold i bygningerne før renovering? Hvordan får vi overblik?**
3. De første resultater og konklusioner

Typisk renoveringsforløb

TEKNOLOGISK
INSTITUT

Skoleparken, Hillerød

- 4 Blokke, Type A
- 5 Blokke, Type B
- Etapevis
- Boligareal ~ 30.000 m²

Kilde: Rambøll

Sept 2014

Dec 2014

Apr 2015

2018

1. Investerings-
beslutning

2. Udbud

3. Licitation

4. Start

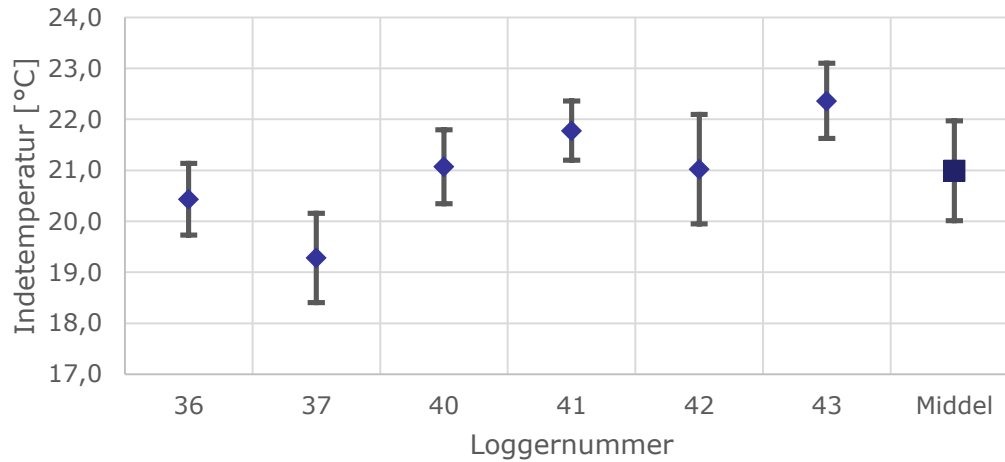
5. Slut

Indeklimamålinger (før renovering)

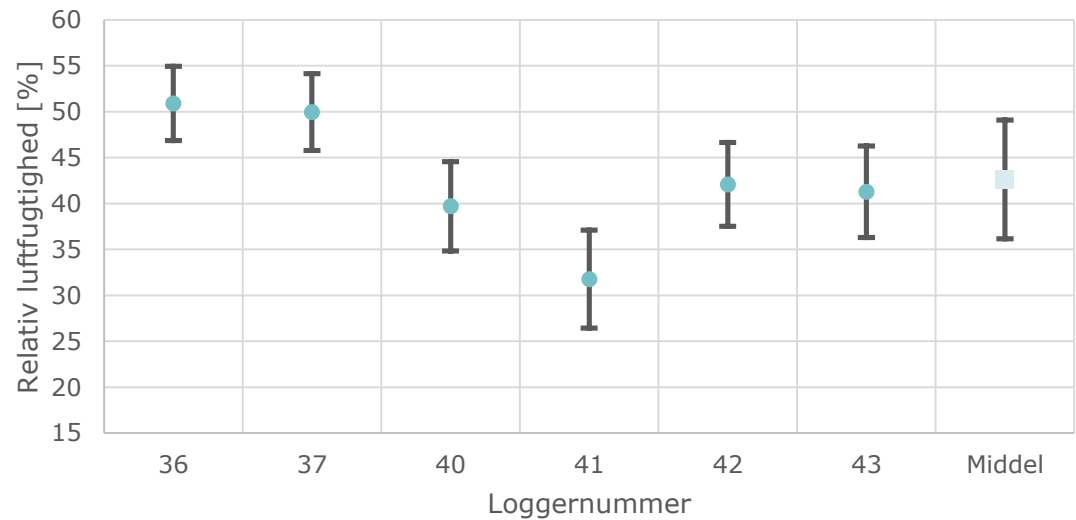

TEKNOLOGISK
INSTITUT

Indetemperatur og spredning

Relativ luftfugtighed og spredning

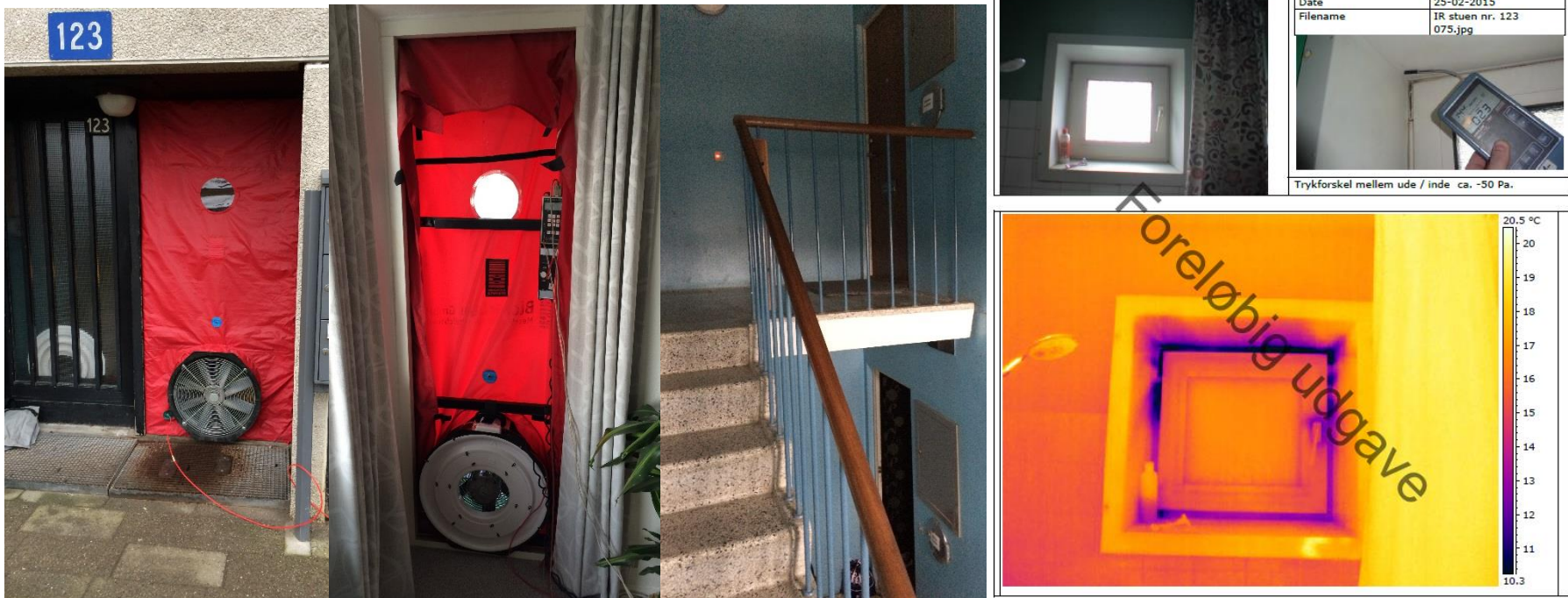

Blower-door test (før)

TEKNOLOGISK
INSTITUT

- **Flere-zone-test** (samme tryk i målte og tilstødende zoner)
- **Lejlighederne var ekstraordinært tætte** med $q_{50} = 1,37$ l/s pr. m^2 . BR10 foreskriver at nybyggeri skal overholde et tæthedskrav på $q_{50} = 1,50$ l/s pr. m^2
- **Termografiske målinger**, hvor kuldebroer og utætheder blev lokaliseret.

Ældre udsugningsanlæg på loftet:

- Ingen målinger af elforbrug til ventilator
- Antaget udsugningsmængde i energimærkeberegninger på 0,37 l/s pr. m²
- Målt udsugningsmængde på 0,07 l/s pr. m²

Varmt brugsvand (før)

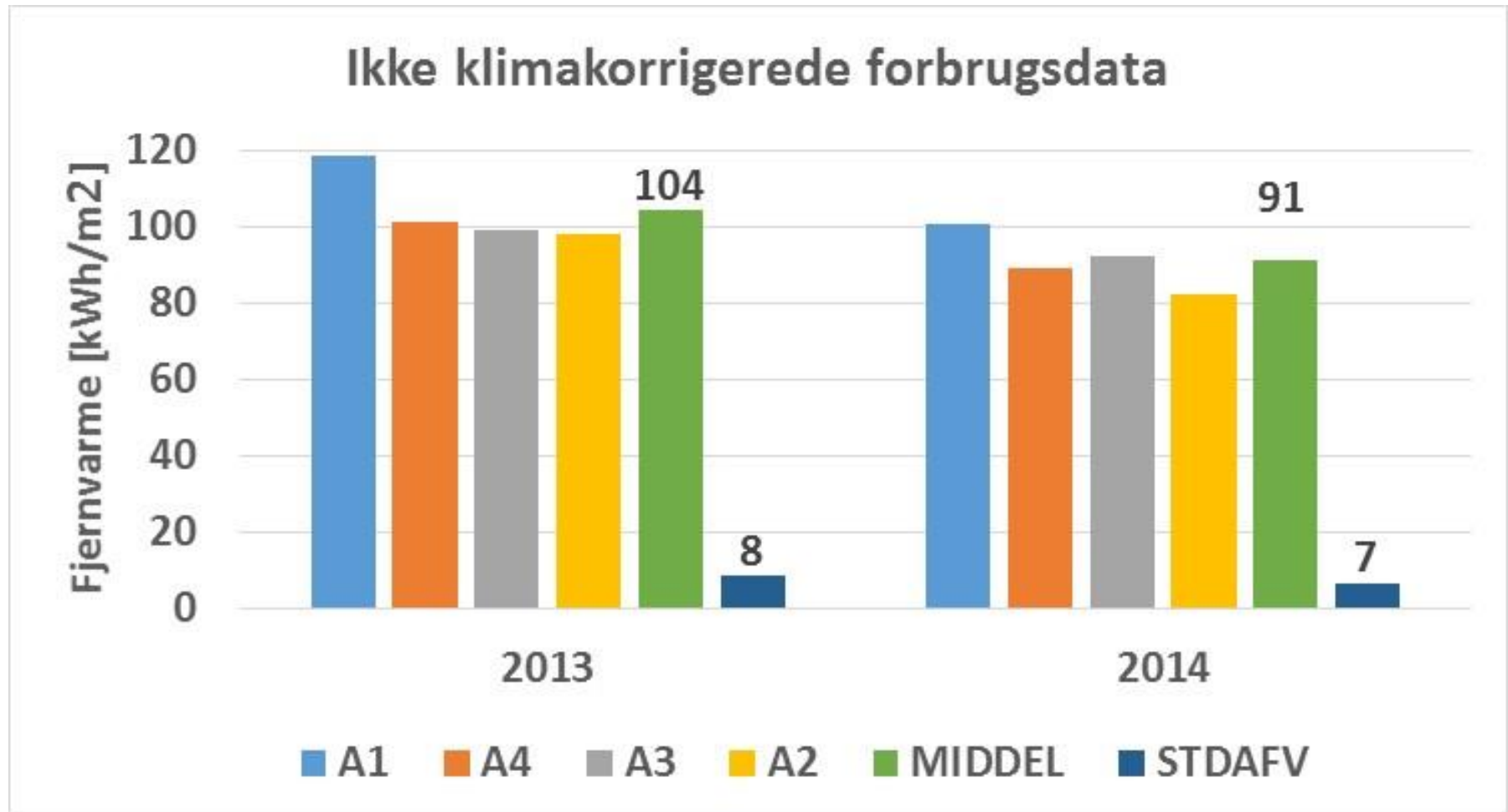

TEKNOLOGISK
INSTITUT

- **Fjernvarmemåling** (afregningsmåler)
- **Ingen målinger af varmt brugsvand** (fordeles efter kvadratmeter)
- Nødvendigt at etablere målere på varmtvandsbeholder

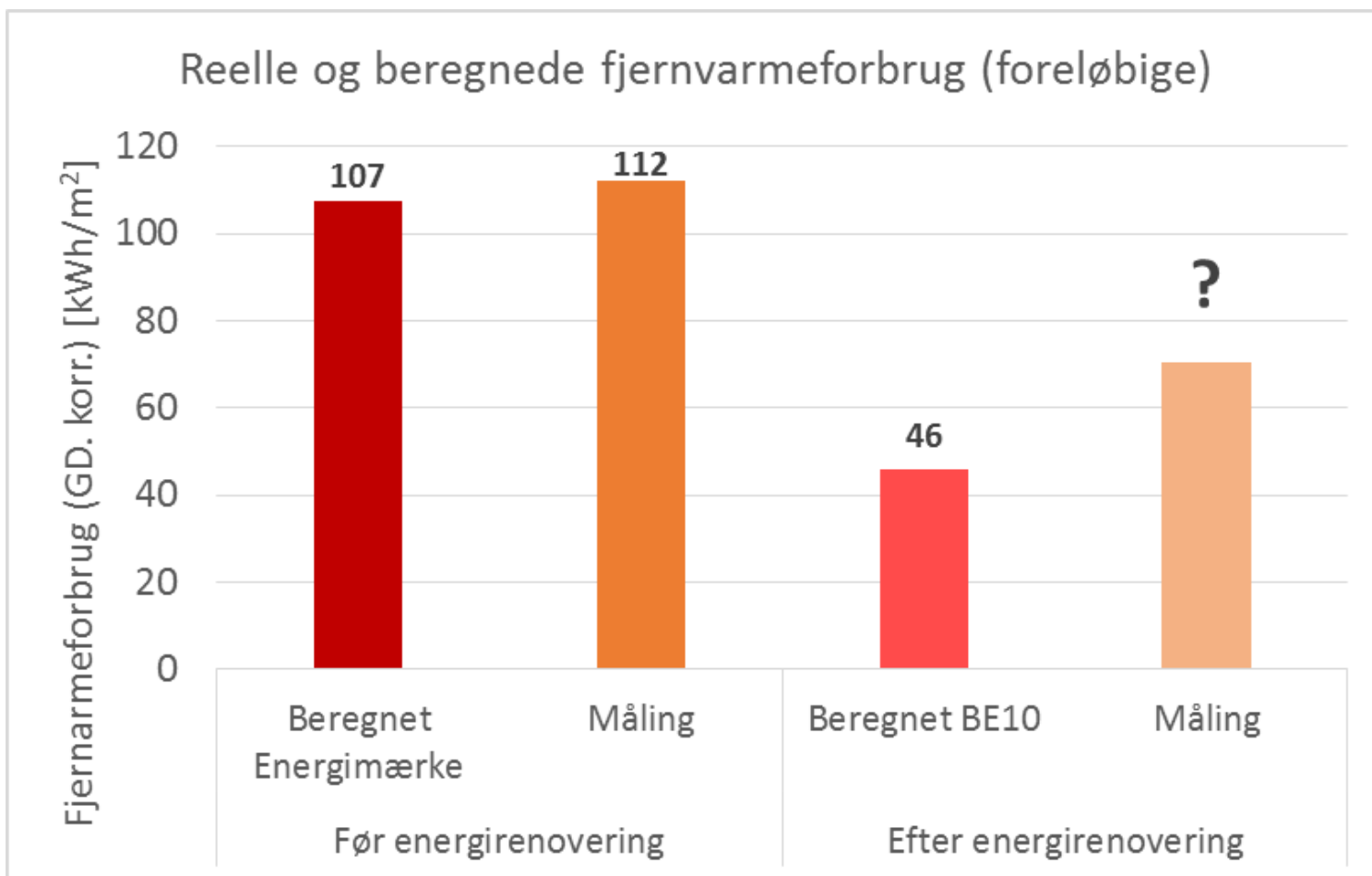
Fjernvarmeforbrug for 4 ens etageboligblokke

Reelle og beregnede varmeforbrug (foreløbige)

TEKNOLOGISK
INSTITUT

Brutto opvarmning	88 kWh/m ²	78 kWh/m ²	28 kWh/m ²	37 kWh/m ²
Ventilationsmængde	0,37 l/s pr. m ²	0,07 l/s pr. m ²	0,39 l/s pr. m ²	0,47 l/s pr. m ²
Rumtemperatur	20°C	21°C	20°C	22°C
VBV inkl. distributionstab	19 kWh/m ²	34 kWh/m ²	18 kWh/m ²	34 kWh/m ²

Agenda

TEKNOLOGISK
INSTITUT

1. Introduktion til projektet "Reelle energibesparelser i ved energirenovering af etageboliger"
2. Før-målinger: Hvor godt kender vi energiforbrug og andre forhold i bygningerne før renovering? Hvordan får vi overblik?
3. **De første resultater og konklusioner**

Hvor skal vi starte?

TEKNOLOGISK
INSTITUT

- Hvis **energibesparelsens størrelse** er vigtig, er det nødvendigt at få **godt styr på før-forbruget**:
  - **Mindstekrav**: Adskillelse af energi til rumopvarmning og **varmt brugsvand (måling)**
  - **Energistyring**: Månedlige aflæsninger af målere for flere år tilbage
  - Evt. CTS

- **Timing**: (for) Sent at gå i gang med **indeklimamålinger**, når udbud går i gang (men også **vanskeligt før der ligger en investeringsbeslutning!**)

- **Tætheds- og ventilationsmålinger**: Kan være omfattende og indgribende for beboerne

.....og hvad er målet?

■ **Hvad lover vi og hvornår er energibesparelsen i hus?:**

- Når den faktiske reelle energibesparelse vi lover beboerne (med lidt tolerance) er nået
- Når energimærket efter renovering stemmer med det projekterede
- ...

■ **Målet er ofte et helt andet, men energibesparelsen bliver brugt til at sælge projektet:**

- Undgå skimmel
- Reducere vedligehold (vinduer)
- Gøre ejendomme attraktive/tidssvarende
- Maksimere afkast m.v.